

Модернізація змісту професійної підготовки майбутнього вчителя технологій: обґрунтування напрямів і підходів

Володимир БОНДАРЕНКО,

кандидат технічних наук, декан технологічного факультету, доцент кафедри промислових технологій,

Володимир СТЕШЕНКО,

доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки і методики технологічної та професійної освіти

Нині в контексті розбудови освітянської галузі особливої уваги потребує питання конкретизації основних шляхів розвитку окремих її складових. Узв'язку з цим було прийнято важливі документи, в яких окреслено мету, стратегічні напрями та основні завдання, що спрямовані на реалізацію державної політики в сфері освіти. Так, згідно з Національною стратегією розвитку освіти в Україні на період до 2021 року [2], цими напрямками визначено: модернізацію змісту, структури та організації освіти на засадах компетентнісного підходу; побудова ефективної системи національного виховання, розвитку та соціалізації дітей і молоді; підвищення якості освіти на інноваційній основі тощо. З огляду на це в Галузевій концепції розвитку неперервної педагогічної освіти (2013 р.) [1] наголошується на завданнях удосконалення змісту освіти та організації навчально-виховного процесу у вищих педагогічних навчальних закладах з метою розвитку педагогічної майстерності майбутнього вчителя як системи його педагогічних компетентностей, зміцнення зв'язку педагогічної освіти з фундаментальною й прикладною наукою. Ці напрями та завдання стосуються й модернізації підготовки майбутнього вчителя технологій, діяльність якого пов'язана з формуванням особистості кожного учня засобами освітньої галузі «Технології».

Проблемі модернізації різних аспектів вищої педагогічної освіти майбутнього вчителя технологій (трудового навчання) в Україні присвячені праці багатьох учених. У них розроблено теоретичні та методичні засади вдосконалення науково-технічної (М.Корець), дослідницької (Є.Кулик), художньо-трудової (Л.Оршанський), ергономічної (Л.Сидорчук), інформатичної (О.Торубара),

особистісно орієнтованої (А.Цина), методичної (з креслення – А.Гедзик, естетичної культури – В.Титаренко, технологічної культури – С.Ткачук) підготовки студентів спеціальності «технологічна освіта». Окремі аспекти означеної проблеми розкрито в дослідженнях В.Борисова, І.Жерноклеєва, О.Коберника, В.Кузьменка, В.Сидоренка, Г.Терещука, Ю.Хотунцева та ін. Питання теоретичних та методичних основ організації підготовки майбутнього вчителя трудового навчання в умовах ступеневої освіти розглядалося в дослідженні В.Стешенка [3] та ін. Однак відповідно до нових завдань проблема модернізації змісту професійної підготовки вчителя технологій набуває все більшої актуальності.

Метою статті є окреслення особливостей змісту професійної підготовки майбутніх учителів трудового навчання (технологій) і визначення основних вихідних положень щодо його модернізації відповідно до нових вимог суспільства на прикладі організації навчального процесу технологічного факультету ДДПУ.

Підготовка майбутніх учителів праці на технологічних факультетах розпочалася понад 40 років тому. Один із перших таких факультетів був організований в Слов'янському державному педагогічному інституті в 1969 році. За ініціативою ректора І.Петрика та керівника науково-дослідницької лабораторії Міністерства освіти УРСР з трудового навчання, професора І.Ярового було відкрито відділення підготовки вчителів загальнотехнічних дисциплін і фізики при фізико-математичному факультеті, що 1972 року набуло статусу окремого факультету. Перший випуск учителів праці та загальнотехнічних дисциплін відбувся в 1974 році і дипломи отримали 62 молодих спеціалісти.

Навчальний план для цієї спеціальності охоплював такі блоки дисциплін: *соціальні*, передбачені

для вивчення студентами всіх ВНЗ; *психолого-педагогічні*, спрямовані на оволодіння студентами педагогічними вміннями та навичками (їх вивчали майбутні вчителі всіх педагогічних спеціальностей); *цикл дисциплін з фізики*, орієнтований на підготовку майбутніх учителів трудового навчання до викладання фізики; *загальнотехнічні*, що забезпечували фундаментальну технічну підготовку майбутніх учителів трудового навчання (окремі педагоги вважали, що їх запозичено із навчального плану підготовки інженерів. – Авт.); *спеціальні та практичні*, що сприяли підготовці до викладання праці в школі. Особлива роль відводилася циклу загальних фундаментальних дисциплін, зокрема фізіології, психології, вищій математиці та загальній фізиці. Профільними фундаментальними дисциплінами були педагогіка та цикли загальнотехнічних і дисциплін з фізики. Такий зміст навчання, з нашого погляду, найкраще забезпечував оволодіння вищою педагогічною, вищою освітою з фізики та основами вищої технічної освіти.

Навчальний процес на факультеті спочатку забезпечували викладачі кафедри загальнотехнічних дисциплін (інженери) та науковці лабораторії трудового навчання (педагоги). Тож основні напрями наукових досліджень на новоствореному факультеті були пов'язані з проблемами: методика трудового політехнічного навчання учнів загальноосвітніх шкіл (керівник – кандидат педагогічних наук, професор І.Яровий), міцності та пластичності металевих матеріалів, методів зміцнення інструменту, порошкової металургії (керівники в різний час – кандидати технічних наук, доценти В.Т. Агулов, Л.А. Зубов, Л.Г. Хаєт. Результатом роботи був захист кандидатських дисертацій з педагогічних (М.Т. Малюта, В.Н. Рибенцев та ін.) і технічних наук (В.Т. Агулов та ін.), десятки авторських свідоцтв на винаходи тощо. Наукові дослідження здійснювалися з господовірних тем, впровадження результатів яких дало значний економічний ефект у різних галузях народного господарства.

У 70–90-х роках минулого століття підготовку майбутніх учителів трудового навчання було організовано на факультеті за спеціалізацією «Технічна та обслуговуюча праця». Її зміст передбачав опанування студентами знань, умінь і навичок з оброблення широко розповсюджених матеріалів (деревини, металу, тканин тощо), необхідних для формування цих знань, умінь і навичок в учнів загальноосвітніх шкіл, які мали стати кваліфікованими столярами, токарями, швачками, кулінарами. Наукове обґрунтування та розроблення змісту політехнічної підготовки майбутніх учителів трудового навчання здійснювали провідні вчені, серед яких варто згадати Є.Корчинського, Ю.Васильєва, В.Гусєва та ін. Але спеціальні дослідження з проблем їхньої підготовки розпочалися у 80-х роках.

З утвердженням нової освітньої парадигми на початку ХХІ ст. знань орієнтований підхід до виховання особистості поступився особистісно

орієнтованому, що спрямований на формування особистості, здатної жити та діяти в умовах світової глобалізації та інформаційно насиченого середовища.

Науковці факультету не залишилися осторонь нових викликів часу. На випусковій кафедрі факультету, що була створена в 1990 році, ведуться дослідження прикладного характеру за науковою проблемою «Інноваційні технології в технологічній освіті майбутніх учителів і учнів загальноосвітніх шкіл і майбутніх учителів трудового навчання». За її результатами в 2010 році завідувач кафедри В.В. Стешенко захистив докторську, а шість викладачів факультету – кандидатські дисертації. Упродовж лише 2012–2013 н.р. викладачі кафедри підготували та видали 26 наукових праць, серед яких статті у фахових зарубіжних і вітчизняних виданнях, навчальні посібники тощо. До виконання наукових розробок залучаються вчителі трудового навчання міста та регіону. З ними, а також із колективом кафедри хімічних технологій Української інженерно-педагогічної академії налагоджено продуктивну співпрацю.

Наукові розробки викладачів кафедри широко впроваджуються в практику підготовки спеціалістів на факультеті та в роботу загальноосвітніх закладів регіону. Зокрема, у викладанні дисциплін «Теорія і методика профорієнтації», «Основи психолого-педагогічної діагностики особистості» використовується навчальний посібник «Діагностичні методи в профорієнтації» (С.М. Кисельов, В.В. Ніскородов, Г.Я. Цибулько), курсу «Основи наукових досліджень» – посібник «Практичні роботи з основ науково-педагогічних досліджень» (В.В. Стешенко), курсу «Методика трудового навчання» – посібник «Проектна діяльність учнів з обслуговуючих видів праці у таблицях і схемах» (Т.А. Сиротенко), а в самостійній роботі магістрів – посібник «Магістерські роботи у вищих навчальних закладах» (В.В. Стешенко). На технологічному відділенні Слов'янського педагогічного ліцею та в деяких загальноосвітніх школах учні та вчителі користуються навчальним посібником «Технології» (С.М. Кисельов, В.В. Ніскородов) тощо.

Однією з важливих та актуальних для кафедри загальнотехнічних дисциплін і технічної графіки є тема «Теорія та практика виробництва коксу високої якості для широкого використання в народному господарстві» (науковий керівник – кандидат технічних наук, доцент О.Я. Лазаренко). Її основу становлять результати науково-дослідних робіт викладачів кафедри, виконаних протягом 2000–2012 років відповідно до угоди з Національною металургійною академією України та господарським багатопрофільним об'єднанням «Укркокс» (м. Дніпропетровськ) на замовлення коксохімічних заводів. Над темою успішно працюють не лише кваліфіковані та досвідчені викладачі (зокрема, доценти О.Я. Лазаренко, О.О. Карпенко, В.М. Нестеренко), а й аспіранти та магістранти.

Майстер-клас із живопису в техніці гризайл на технологічному факультеті

Науково-дослідна робота кафедри «Загально-технічних дисциплін і технічної графіки» присвячена розробленню та реалізації наукових принципів підбору вугільної сировини за участю вуглевмісних активаторів, що дозволяє одержати тверде паливо для різних технологічних процесів з використанням не повністю завантаженого пічного фонду коксохімічних заводів України. За останні п'ять років за темою опубліковано 26 наукових праць у вітчизняних та міжнародних фахових виданнях і підготовлено докторську дисертацію.

Нині науковці працюють також над загальною для факультету проблемою, що спрямована на запровадження компетентісно-орієнтованого навчання в систему професійної підготовки майбутніх учителів трудового навчання в умовах двоциклової освіти. Актуальність цієї проблеми зумовлена новими вимогами щодо організації професійної підготовки учителів трудового навчання (технологічної освіти), визначеними важливими державними документами [1; 2 та ін.].

У цьому контексті наукові пошуки викладачів, аспірантів і магістрантів факультету зосереджені на вирішенні нагальних проблем технологічної освіти учнів загальноосвітньої школи, а також присвячені питанням професійної підготовки майбутніх учителів трудового навчання. Дослідження в галузі технологічної освіти учнів спрямовані на вирішення проблем оновлення змісту, форм і методів організації трудового та технологічного навчання на засадах особистісної орієнтації, компетентісного підходу, підвищення ефективності навчально-виховного процесу на основі впровадження досягнень психолого-педагогічної науки, педагогічних інновацій, інформаційно-комунікаційних технологій, створення умов для диференціації навчання, посилення професійної орієнтації та допрофільної

підготовки, забезпечення профільного навчання, індивідуальної освітньої траєкторії розвитку учнів відповідно до їхніх особистісних потреб, інтересів та здібностей тощо.

Дослідження в галузі технологічної підготовки майбутніх учителів трудового навчання спрямовані на вирішення проблем удосконалення та модернізації змісту вищої педагогічної освіти, а також забезпечення національного виховання, розвитку та соціалізації студентської молоді, інформатизації освіти тощо. Наукові пошуки щодо удосконалення змісту вищої педагогічної освіти пов'язані з приведенням змісту фундаментальної, психолого-педагогічної, методичної, інформаційної, комунікаційної, практичної та соціально-гуманітарної підготовки учителів трудового навчання до вимог інформаційного суспільства та змін, що відбуваються у соціально-економічній, духовній і гуманітарній сферах, у загальноосвітніх, позашкільних, професійно-технічних навчальних закладах.

Важливим напрямом досліджень науковців факультету є розроблення проблем модернізації змісту професійної підготовки майбутнього вчителя технологій. Мета дослідження – визначення основних вихідних положень щодо змісту навчання студентів у контексті нових вимог суспільства. Згідно з основними положеннями галузевої Концепції розвитку неперервної педагогічної освіти, у формуванні змісту професійної підготовки майбутнього вчителя технологій в умовах сучасної двоступеневої підготовки варто враховувати таке:

1. Професійна підготовка майбутнього вчителя технологій має бути представлена дисциплінами двох напрямів – психолого-педагогічного та техніко-технологічного. Опанування студентами теоретичних основ спеціальності (психолого-педагогічних і техніко-технологічних) має здійснюватися згідно з вимогами до рівня теоретичної підготовки майбутнього вчителя схожого профілю в класичних університетах (наприклад, фізики чи хімії).

2. Підготовка студентів за цими напрямками має забезпечуватися дисциплінами різного рівня узагальнення – загальними фундаментальними, профільними фундаментальними, прикладними та практичними окремо для кожного напрямку.

3. Складання освітньо-професійних характеристик, освітньо-професійних програм, структурно-логічних схем і навчальних планів професійної підготовки студентів повинна здійснюватися з оперттям на інформаційний підхід [3], що забезпечує можливість побудувати більш повну та адекватну змісту професійної діяльності нового вчителя технологій модель навчання.

4. Зміст навчальних дисциплін має відповідати новітнім досягненням у галузі науки й техніки, бути інтегрованим для забезпечення формування в студентів цілісної системи знань, уникнення

дублювання навчального матеріалу та зміцнення міжпредметних зв'язків тощо.

5. Зміст загальної фундаментальної (професійно-орієнтованої) підготовки майбутнього вчителя повинен ґрунтуватися на загальних основах вищої освіти та охоплювати знання з вищої математики, загальної фізики й інформатики, а зміст профільної фундаментальної підготовки – на теоретичних основах певних спеціальностей і відповідати вимогам сучасного, інформаційного етапу розвитку суспільства.

У результаті наукових досліджень вчені встановили, що на етапі індустріального суспільства основу профільних фундаментальних дисциплін у підготовці майбутнього вчителя трудового навчання склали загальнотехнічні – теоретична механіка, опір матеріалів, теорія машин і механізмів, деталі машин тощо. Ці дисципліни обумовлювали рівень вищої освіти для вчителя трудового навчання. На етапі інформаційного суспільства основою таких дисциплін є комп'ютерно-інформаційні, а саме: дискретна математика, математична логіка, програмування, інформаційна техніка, бази даних та інформаційні системи тощо. Однак пропонується загальнотехнічні дисципліни з навчального плану не вилучати, а вважати їх спеціальними, що мають забезпечити підготовку майбутнього вчителя до проектування різноманітних технічних об'єктів і підготувати до навчання учнів проектної діяльності за допомогою сучасних комп'ютерних технологій.

Отже, особливістю професійної підготовки майбутніх учителів трудового навчання (технологій) є вивчення не лише соціально-гуманітарних і спеціальних дисциплін, а й фундаментальних – загальних та профільних. Одним із шляхів модернізації змісту професійної підготовки майбутніх учителів трудового навчання є визначення в змісті навчання циклу профільних дисциплін. При доборі змісту навчання варто керуватися відповідними методологічними підходами – діяльнісним та інформаційним. На нашу думку, модернізація змісту навчання студентів забезпечить їх підготовку на достатньо високому рівні та сприятиме формуванню значущих особистісних, а також професійних якостей вчителя і науковця. Подальші наукові пошуки передбачають наукове обґрунтування змісту оновленої профільної фундаментальної підготовки майбутніх учителів трудового навчання (технологій) та розроблення програмної й навчальної документації забезпечення якісної освітньо-професійної підготовки.

Література

1. *Галузева* Концепція розвитку неперервної педагогічної освіти. Затверджена Міністерством освіти і науки України 14.08.2013, №1176 [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: http://www.mon.gov.ua/files/normative/2013-08-15/1691/nmon_%20117
2. *Національна* стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року. Схвалена Указом Президента України від 25 червня 2013 р., №344/2013 [Електрон. ресурс].

– Режим доступу: <http://www.zakon2.rada.gov.ua/laws/show/344/2013>

3. *Стешенко В.В.* Теоретико-методичні засади фахової підготовки майбутнього вчителя трудового навчання в умовах ступеневої освіти: монографія / В.В. Стешенко. – Слов'янськ: СДПУ, 2004. – 188 с.

Анотації

Володимир БОНДАРЕНКО, Володимир СТЕШЕНКО **Модернізація змісту професійної підготовки** **майбутнього вчителя технологій: обґрунтування** **напрямів і підходів**

У статті окреслено особливості змісту професійної підготовки майбутніх учителів трудового навчання (технологій) та визначено основні вихідні положення щодо його модернізації відповідно до нових вимог на прикладі організації навчального процесу технологічного факультету ДДПУ.

Ключові слова: модернізація змісту освіти, професійна підготовка майбутнього вчителя трудового навчання, технологічний факультет, фундаментальна підготовка вчителя трудового навчання.

Владимир БОНДАРЕНКО, Владимир СТЕШЕНКО **Модернизация содержания профессиональной** **подготовки будущего учителя технологий:** **обоснование направлений и подходов**

В статье проанализированы особенности содержания профессиональной подготовки будущих учителей трудового обучения (технологий) и определены исходные положения его модернизации согласно новым требованиям общества на примере организации учебного процесса технологического факультета ДДПУ.

Ключевые слова: модернизация содержания образования, профессиональная подготовка будущего учителя трудового обучения, технологический факультет, фундаментальная подготовка учителя трудового обучения.

Volodymyr BONDARENKO, Volodymyr STESHENKO **Modernization of the content of professional** **training of future teacher of technologies: ground of** **directions and approaches**

The article outlined features of the content of training future teachers of labor studies (technologies) and defined assumptions its modernization according to the new demands of society by the example of the educational process technology faculty DSPU.

Keywords: modernization of the content of education, professional training of the future teacher of labor studies, Faculty of Technology, fundamental training of the teacher of labor studies.